

Sed absolvitur a poena iniuncta, vel debita pro peccato, in foro poenitentiali.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur. Unde cum indulgentia detur sub hac conditione quod aliquis aliquid faciat vel det; si illud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur quantum ad praemium essentialia; sed non quantum ad alia accidentalia praemia, sicut est dimissio poenae, vel aliquid huiusmodi.

Ad secundum dicendum, quod opus proprium potest quis applicare per intentionem cuiusque voluerit; et ideo potest pro quocumque vult satisfacere; sed indulgentia non potest applicari ad aliquem, nisi ex intentione eius qui dat indulgentiam; et ideo cum ipse applicet ad facientem vel dantem (hic autem illud non potest), ille qui hoc facit, ad alterum habe intentionem transferre non potest. Si tamen fieret sic indulgentia: *Ille qui facit, vel pro quo hoc fit, habet tantam indulgentiam; valeat ei pro quo fit; nec tunc iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiam sub tali forma facit.*

Solutio IV. Ad quartam questionem dicendum, quod indulgentia debet ex aliqua causa dari ad hoc quod aliquis per indulgentiam ad aliquem actum provocetur, qui in utilitatem Ecclesiae et in honorem Dei vergat. Praelatus autem, cui cura Ecclesiae utilitatis procurandae (1) et honoris divini propagandi est commissus, non habet causam ut seipsum ad hoc provocet; et ideo non potest praebere indulgentiam sibi tantum, sed potest ut indulgentia quam pro aliis facit, quia aliis subest causa faciendi.

Ad primum ergo dicendum, quod actus jurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere; sed eis quae auctoritate jurisdictionis dantur aliis potest etiam praelatus ut tam in temporalibus quam in spiritualibus; sicut etiam sacerdos sibi eucharistiam accipit quam aliis dat; et ita etiam Episcopus potest accipere sibi suffragia Ecclesiae quae aliis dispensat, quorum effectus immediatus est remissio poenae per indulgentias, et non jurisdictionis.

Ad secundum patet solutio ex diets.

Ad tertium dicendum, quod excommunicatio profertur per modum sententiae, quam nullus in seipsum ferre potest, eo quod in iudicio non potest idem esse iudex et reus. Indulgentia autem non per modum sententiae datur, sed per modum dispensationis cuiusdam, quam homo potest facere ad seipsum.

(1) *Al.* propagatione.

DISTINCTIO XXI.

De peccatis quae post hanc vitam dimittuntur.

Solent etiam quaeri, utrum post hanc vitam aliqua peccata remittantur. Quod (1) aliqua post hanc vitam remittantur, Christus ostendit in Evangelio (Matth. 12, 51), ubi ait: « Qui peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque

(1) *Nicolai:* Et quidem quod.

Expositio textus.

Tene certum. Loquitur de certitudine conjecturae, non de certitudine scientiae; quia nemo scit utrum sit dignus odio, vel amore: Eccl. 9.

Arbitrii libertatem quaerit, idest liberam electionem, ut scilicet homo non dimittat peccatum quia jam non potest peccare, sed quia non vult Deum offendere, etiam si posset; quod etiam in tarde poenitentibus quandoque contingit, ut dictum est.

Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Verum est quantum ad statum futurae vitae, ubi habet locum principaliter iustitia; quia in hac vita, ubi est locus misericordiae, verum est quod dicitur 2 Reg. ult. 14: *Melius est mihi incidere in manus Dei quam in manus hominis.*

Si enim semper viveret, semper peccaret; idest, semper in peccato permaneret; quia de se non posset a peccato liberari, cum sit spiritus vadens, et non rediens; non quod semper actum peccati exerceat.

Statim ut conversus fuit, paradisum ingredi meruit. Hoc non est intelligendum de terrestri, ut quidam dicunt: quia passio Christi non reducit ad illum paradisum; sed ad caelestem; qui quidem paradisus potest accipi dupliciter: scilicet secundum gloriam fructuosis, et sic statim moriens in paradiso fuit; vel quantum ad locum gloriae convenientem; et sic nullus intravit ante ascensionem.

Non est imponenda in articulo mortis poenitentia, sed innotescenda. Quia per hoc quod imponitur aliqua poenitentia alicui, obligatur ad illam faciendam. Nullus autem debet ad aliquid obligari quod non potest facere. Sed est innotescenda, ut procurret per amicos et elemosynas expiari, et ut ejus complenda propositum habeat, si evadat. Tamen est confortandus ex divina misericordia, ne in desperationem cadat.

Non enim debet presbyter poenitentem inconsulto Episcopo reconciliare. Hoc intelligendum est de ligato ab Episcopo per excommunicationem, vel de agente poenitentiam solemnem.

Puellarum consecratio per presbyterum fieri valeat consulto Episcopo. Hoc non est de jure communi; quia solis Episcopis, qui sunt vicem sponsi gerentes, competit dispensare (1), et *uni viro virginem castam exhibere Christo*, 2 Corinth. 11, 2. Unde modo non habet locum, sed fuit ex aliqua dispensatione factum in aliquo loco. Vel loquitur de benedictione viduarum, quae per presbyteros fieri valet.

(1) *Al.* dispensari.

in hoc saeculo, neque in futuro (1). Ex quo datur intelligi, sicut sancti doctores tradunt, quod quaedam peccata in futuro dimittuntur. Quaedam enim culpae in hoc saeculo relaxantur; quaedam vero (2) etiam in futuro; quae quidem

(1) *Idem omittit sequentia usque ad illa verba.* Quaedam enim.

(2) *Al.* superflui poenae.

DISTINCTIO XXI.

post mortem gravant, sed dimittuntur, si digni sunt (1), si bonis actibus in hac vita meruerunt ut dimittantur eis. De illis etiam qui aedificant lignum, fenum, stipulam, dicit Augustinus, quod ignem tribulationis transitoriae inveniunt cremabilia aedificia, quae seum portaverunt, cremantem. At enim sic (lib. 21 de civ. Dei, cap. 26): « Post istius sane corporis mortem, donec de igne purgatorio veniat ad diem damnationis et remunerationis, si hoc temporis intervallo spiritus defactorum qui aedificaverunt lignum, fenum, stipulam, huiusmodi ignem dicantur perpeti, quoniam alii non sentiunt quem transitorie tribulationis venialem concremantem; non redarguo, quia forsitan non est, sed quia dicitur: « Salvus erit quasi per ignem (1 Corinth. 3, 15), contemnitur ille ignis, quod non est ignis, sed ignis illi quem quidam tur ille ignis. Gravior tamen erit ignis ille quam quidam potest homo pati in hac vita. » Ille perpe insinuat, quod illi qui aedificant lignum, fenum, stipulam, quaedam cremabilia aedificia, idest venialia peccata, seum portant, quae in igne emendatorio cremantur. Ude constat quaedam venialia peccata post hanc vitam deleri.

Quod alii citius, alii tardius, purgantur in igne.

In illo autem igne purgatorio alii tardius, alii citius purgantur, secundum quod ista perennia magis vel minus amaverunt. Unde Augustinus (in Enchiridio, cap. 69): « Post hanc vitam incredibile non est nonnullis fideles per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minusve bona percontata dilexerunt, tanto tardius citiusque salvari (5) . . . Unde non frustra illa tria distincti Apostolus, lignum, fenum, stipulam, quae illi aedificant, qui etsi aliena non rapiunt, rebus tamen infirmitati concessis aliqua ditione inhaerent; qui secundum suos amandi modos, vel diutius, ut lignum, vel minus, ut fenum, vel minimum, ut stipulam, ignem sustinent . . . (4) Qui vero superaedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum, de utroque igne securi sunt, non solum de illo aeterno, qui cruciaturus est impios in aeternum, sed etiam de illo emendatorio, quo purgantur quidam salvandi.

Oppositio.

Hic obijci potest. Si per lignum, fenum, stipulam venialia intelliguntur peccata; et nullus adeo perfectus est qui venialiter non peccet; ergo qui aedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum, aedificant etiam lignum, fenum, stipulam; ergo per ignem transibunt. Ad quod dicitur, quod non omnis qui venialiter peccat, lignum, fenum, stipulam aedificat, sicut converso non omnis qui contemplantur Deum et diligit proximum, et opera bona facit, aedificat aurum, argentum, lapidem pretiosum; et tamen in auro intelligitur contemplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide pretioso bona opera. Sed illi qui aedificant lignum, fenum, stipulam, Deum contemplantur, et proximum diligunt, et opera bona faciunt; nec tamen aedificant aurum, argentum, lapidem pretiosum. Haec enim aedificat qui sic illa tria facit ut cogitet quae sunt Dei, et quomodo parent Deo, non mundo. Lignum vero et fenum et stipula accipi possunt saecularium rerum quamvis licite necessarium tales cupiditates, ut auili sine animi dolore non possint. Haec ergo aedificat is qui cogitat quae mundi sunt, et quomodo placeat mundo; qui circa divitias suas quodammodo carnali affectu tenetur, et tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis aliquid fraudis vel rapinae movetur (3). Ex his ergo patet quod non idem homo simul haec et illa aedificat. Illa enim aedificatio perfectorum tantum est, qui non cogitant placere mundo, sed tantum Deo; qui etsi venialiter aliquando peccant, fervore tamen caritatis ita absumitur in eis peccatum, sicut gutta aquae in camino ignis; et ideo nunquam seum portant cremabilia. Haec autem inferior aedificatio minorum est, qui non tantum Deo, sed etiam mundo placere cogitant, Deum tamen praepouunt. Si vero mundum praepounerent, non superaedificarent, sed destruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales, quibus dediti sunt domibus, conjugibus, possessionibus, ita ut nihil praepouant Christo, illis tribus significantur quae in mentes perfectorum non cadunt, etsi alia venialia admittant. In cordibus vero

(1) *Nicolai* si digni sunt qui eas commiserunt, et si bonis actibus etc.

(2) *Al.* deest non.

(3) Et in Psalm. 80 (*Ex edit. P. Nicolai*).

(4) Et iterum in Psalm. 57 (*Ex edit. P. Nicolai*).

(5) Ut Augustinus dicit ubi supra, et in lib. de fide et operibus, cap. 16 (*Ex edit. P. Nicolai*).

minorum interdum durant usque in finem; qui cum talibus aedificis transiunt, sed dissolvuntur in igne. Ipsi vero merito fundamenti salvi erunt, gravissimum tamen poenam sentient. Ex quo apparet quantum u hic misericordiam exhibet Deus, et quantum ibi exerceat severitatem, cum pro eodem peccato multo gravius ibi puniat quam hic.

Opinio quorundam cum objectione.

Sed forte dices, illud esse accipiendum de poena peccati, non de ipso peccato, quod Gregorius dicit lib. 4 Dialog., cap. 56, quaedam levia in futuro dimittenda. Si enim veram poenitentiam habuerit quis, peccata omnia dimissa sunt ei; sed poena forte remansit. Ideoque si vere poenitens obitu, sine peccato transit. Si autem vere poenitens non est in obitu, mundum portat quae nunquam delebitur. Qui vero aedificat lignum, fenum, stipulam, vere poenitent, quia bonus est, et caritatem habet, et in caritate de hac vita transit. Ergo siue peccato transit? Non sequitur. Verum quidem est, quia bonus est, et caritatem habet, et vere poenitent; et tamen cum venialia peccata transit, quod non delevit poenitentia. Poenitentia enim non delet nisi peccatum illud quod deserit homo. Tale autem peccatum saepe in hac vita non relinquuntur ab homine; et tamen vere poenitens est, etsi non de omnibus venialibus (1) poeniteat. Potest enim quis de omni mortali et (2) de omni veniali poenitere, excepto uno vel pluribus venialibus quidem; sicut habet quis caritatem, et unum vel plura venialia; quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est enim aliquis bonus caritatem habens, sed adhuc quodam cupiditatis affectu amans haec saecularia. Tali existens subdita morte opprimitur; in illo terreno affectu mortuus est, et tamen salvabitur, a quo non se hic absolvit. Ergo post hanc vitam ab illo purgabitur. Constat ergo quaedam peccata, sed levia, post hanc vitam dimitti. Si vero de poena peccati illud intelligi voluissent auctores, cur magis commemorassent levia quam gravia, cum etiam gravium poena hic inexplata post hanc vitam restet?

De generali confessione, quid prosit.

Post haec considerandum est, quid prosit confessio illa ubi signala peccata quae quisque fecit, non exprimitur. Sane dici potest, quod omnia criminalia semel saltem oportet in confessione exprimi, nisi aliqua a mente exciderint. Sed quia nemo delicta intelligit omnia, generaliter saltem a confiteri quorum memoriam non habet; et sic nihil celasti de sceleribus tuis. Venialia vero, quia innumerabilia sunt, sufficit generaliter confiteri, nisi aliqua sint frequenter iterata; perfectus est tamen etiam illa exprimere, si valet. Ideoque quotidie generaliter fit confessio in Ecclesia pro venialibus, scilicet peccatis, quae quotidie admittimus, et pro illis mortiferis, quorum notitiam non habemus. Unde Augustinus (5) (Hypogosticis, lib. 3, cap. 1): « Veritatem dicit Deo poenitens, quod nihil illi de commissis sceleribus celat: non quod si veritatem celaverit (4), Deus ignoret; sed veritatem sibi dici vult ab eo ut veniam accipiat, et veritatem sibi qua exciderint, confiteri consequatur. Si vero mente aliquid dixerit; Deus qui nosti occulta cordis, tu scis opera (3) mea, et delicta a te non sunt abscondita; quibus veniam largiaris precor; et haec est veritas confitentis quam diligit Deus. Unde (Psalm. 50, 8): Ecce enim veritatem dilexisti. » Hic insinuat quod generalis confessio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur.

Nemo confiteatur peccata quae non fecit.

Sicut autem poenitens celare non debet peccatum suum, quia superbia est; ita nec humilitatis causa fieri se reum illius quod se non commisit nocere; quia incauta est tuis humilitas, et peccatorum constituit. Unde Augustinus (de verbis Apost., serm. 59, cap. 4): « Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentiris, mentiendo edis; ceris quod vitaras. Veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa

(1) *In edit. Nicolai* deest venialibus.

(2) *Nicolai:* et non de omni.

(3) Quod hic Augustinus nomine ut ex Hypogosticis notatur, alterius Auctoris, non ejus est (*Ex edit. P. Nicolai*).

(4) *Al.* non quod etsi voluntate celaverit.

(5) *Al.* et opera.

est ut quod es, dicas. Nam quomodo est veritas, ubi regnat falsitas?

De poenis sacerdotis qui peccatum publicat contentis.

Caveat autem sacerdos ne peccata confitentium aliis prodatur, alioquin deponatur. Unde Gregorius (1) (ut refertur de Poen., dist. 6, cap. « Sacerdos »): « Sacerdos ante omnia caveat ne de his quae ei confitentur peccata alicui recitet, non propter iniquos, non extraneos, nec, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat. » Quod vero dicitur, est, ut poenitens eligat sacerdotem scientem ligare

(1) Nihil tale in Gregorio Magno (Ex edit. P. Nicolai).

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de tempore poenitentiae, hic movet quasdam quaestiones contra determinata, et eas solvit; et dividitur in partes duas: in prima movet quaestionem circa tempus poenitentiae; in secunda circa confessionem quae a poenitentibus requiritur, ibi: *Post hoc considerandum est etc.* Prima in tres: in prima movet quaestionem circa determinata. Dixit enim, quod tempus poenitentiae usque ad finem vitae datur; et cum omnia per poenitentiam in hac vita dimittantur peccata, inquit, utrum post hanc vitam aliqua peccata dimitti possint; secundo determinat veritatem secundum auctoritates sanctorum, ibi: *Quod aliqua post hanc vitam remittantur, Christus ostendit in Evangelio;* in tertia refellit quorundam responsum ad auctoritates, ibi: *Sed forte dices, illud esse accipiendum de poena peccati.* Circa secundum duo facit: primo determinat veritatem quaestionis motae; secundo ex veritate determinata quamdam dubitationem movet, ibi: *Hic objici potest etc.* Circa primum duo facit: primo ostendit quod post hanc vitam aliqua peccata dimittuntur in purgatorio; secundo ostendit quod quidam tardius a peccatis ibi purgantur, ibi: *In illo autem igne purgatorio alii tardius, alii citius purgantur.*

Post haec autem considerandum est etc. Hic movet quaestiones circa determinata prius de confessione: et primo ex parte confitentis; secundo ex parte confessoris, qui scilicet confessionem audit, ibi: *Caveat autem sacerdos ne peccata confitentium aliis prodatur.* Circa primum duo quaerit: primo utrum quis debeat singula peccata confiteri quae non fecit, ibi: *Sicut autem poenitens celare non debet peccatum suum, quia superbia est; ita nec humilitatis causa fateri se reum illius quod se non commisisse noscit.*

Caveat autem Sacerdos ne peccata poenitentium aliis prodatur. Hic etiam duo determinat ex parte confessoris: primo ut peccatum celet; secundo quod non quisque sacerdos confessionem cujuslibet audiat, ibi: *Quod vero dictum est, ut poenitens eligat sacerdotem scientem ligare et solvere, videtur contrarium ei quod in canonibus reperitur.*

QUAESTIO I.

Hic est triplex quaestio. Prima de purgatorio. Secunda de confessione generali. Tertia de sigillo confessionis quo peccata celantur.

et solvere, videtur contrarium ei quod in canonibus (1) reperitur, ut nemo scilicet alterius parochianum iudicare praesumat. Sed aliud est favore vel odio proprium sacerdotem contemnere, quod canones prohibent; aliud caecum vitare, quod Urbanus facere monet, ne si caecus caecum ducat, ambo in foveam cadant. Ait enim Urbanus secundus (in decret. dist. 6, de Poenit. cap. « Placuit »): « Placuit ut nulli sacerdotum deinceps liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad poenitentiam suscipere sine eius consensu cui se prius commisit, nisi pro ignominia illius cui prius confessus est. Qui vero contra hoc facere tentaverit, gradus sui periculo subiacet. »

(1) Nimirum causa 9, quaest. 2, cap. *Nullus* ex Callisto epist. 2 (Ex edit. P. Nicolai).

Circa primum quaeruntur tria: 1.º de ipso purgatorio; 2.º de ligno, feno, et stipula, quae in purgatorio purgantur; 3.º de effectu purgatorii.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum purgatorium sit post hanc vitam.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod purgatorium non sit post hanc vitam. Apoc. 14, 15, dicitur: *Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis.* Ergo his qui in Domino moriuntur, non manet aliquis purgatorius labor post hanc vitam; nec illis qui non in Domino moriuntur, quia illi purgari non possunt. Ergo purgatorium post hanc vitam non est.

2. Praeterea, sicut se habet caritas ad praemium aeternum, ita peccatum mortale ad supplicium aeternum. Sed decedentes in peccato mortali statim ad supplicium aeternum deportantur. Ergo decedentes in caritate statim ad praemium vadunt; et ita non manet eis aliquod purgatorium post hanc vitam.

3. Praeterea, Deus, qui est summe misericors, prior est ad praemiandum bona quam ad puniendum mala. Sed sicut illi qui sunt in statu caritatis, faciunt aliqua mala quae non sunt digna supplicio aeterno; ita qui sunt in peccato mortali, interdum faciunt aliqua bona ex genere, quae non sunt digna praemio aeterno. Ergo cum illa bona non praemientur in damnandis post hanc vitam; nec illa mala debent post hanc vitam puniri; et sic idem quod prius.

Sed contra, 2 Mach. 12, 46, dicitur: *Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Sed pro defunctis qui sunt in paradiso, non est orandum, quia illi nullo indigent; nec iterum pro illis qui sunt in inferno, quia illi a peccatis solvi non possunt. Ergo post hanc vitam sunt aliqui a peccatis nondum absoluti, qui solvi possunt; et tales caritatem habent, sine qua non fit peccatorum remissio; quia *universa delicta operit caritas:* Prov. 10, 12. Unde ad mortem aeternam non deveniunt; quia *qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum;* Joan. 11, 26; nec ad gloriam inducentur nisi purgati; quia nihil immundum ad illam pervenit, ut patet Apoc. ult. Ergo aliqua purgatio restat post hanc vitam.

Praeterea, Gregorius Nyssenus (1) dicit: *Si aliquis Christo amico consentiens in hac vita purgare peccata minus poterit, post transitum hinc per purgatorii ignis consolationem expeditur.* Ergo post hanc vitam restat aliqua purgatio.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non sit idem locus quo animae purgantur, et quo damnati puniuntur. Quia poena damnatorum est aeterna, ut dicitur Math. 25, 46: *Ubi hi in ignem aeternum.* Sed purgatorius ignis est temporalis, ut supra Magister dixit. Ergo non simul puniuntur hi et illi eodem igne; et sic oportet loca esse distincta.

2. Praeterea, poena inferni nominatur pluribus nominibus, ut in Psalm. 10, *ignis, sulphur, et spiritus procellarum etc.* Sed poena purgatorii non nisi uno nomine nominatur, scilicet ignis. Ergo non eodem igne et eodem loco puniuntur.

3. Praeterea, Hugo de Sancto Victore dicit (lib. 2 de Sacram. part. 16, cap. 4): *Probabile est quod in his locis puniuntur in quibus commiserunt culpam.* Gregorius etiam in Dial. (lib. 4, cap. 40), narrat quod Germanus Episcopus Capuanus Paschasium qui in balneo purgabat, invenit. Ergo in loco inferni non purgantur, sed in hoc mundo.

Sed contra est quod Gregorius (2) dicit, quod sicut sub eodem igne aurum rutilat et palea fumat; ita sub eodem igne peccator crematur, et electus purgatur. Ergo idem est ignis purgatorii et inferni; et sic in eodem loco sunt.

Praeterea, sancti Patres ante adventum Christi fuerunt in loco digniori quam sit locus in quo purgantur animae post mortem; quia non erat ibi aliqua poena sensibilis. Sed locus ille erat conjunctus inferno, vel idem quod infernus; alias Christus ad limbum descendens non diceretur ad inferos descendisse. Ergo et purgatorium est in eodem loco, vel iuxta infernum.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod poena purgatorii non excedat omnem poenam temporalem hujus vitae. Quanto enim aliquid est magis passivum, tanto magis affligitur, si sensum laesionis habeat. Sed corpus est magis passivum quam anima separata; tum quia habet contrarietatem ad ignem agentem; tum quia habet materiam quae est susceptiva qualitatis agentis: quod de anima non potest dici. Ergo major est poena quam corpus patitur in hoc mundo, quam poena quae anima purgatur post hanc vitam.

2. Praeterea, poena purgatorii directe ordinatur contra venialia. Sed venialibus, cum sint levisima peccata, levissima poena debetur, si secundum mensuram delicti sit plagarum modus. Ergo poena purgatorii est levissima.

3. Praeterea, reatus, cum sit effectus culpae, non intenditur nisi culpa intendatur. Sed in illo cui jam culpa dimissa est, non potest culpa intendi. Ergo in eo cui culpa mortalis dimissa est, pro

(1) Nihil tale in operibus quae nunc extant (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Immo potius Augustinus, lib. 1 de Civ. Dei, cap. 8, ultimis verbis immutatis. Elicet autem ex 4 Dialog. lib., cap. 4, ut prius ad marginem notabatur, fictitium est (Ex edit. P. Nicolai).

quo non plene satisfecit, reatus non crescit in morte. Sed in hac vita non erat ei reatus respectu gravissimae poenae. Ergo poena quam patitur post hanc vitam non erit ei gravior omni poena istius vitae.

Sed contra est quod Augustinus dicit in quadam sermone (4 de igne Purgatorii): *Ille ignis purgatorii durior erit quam quidquid in hoc saeculo poenarum aut sentire aut videre aut cogitare quis potest.*

Praeterea, quanto poena est universalior, tanto major. Sed anima separata tota puniuntur, cum sit simplex; non autem ita est de corpore. Ergo illa poena quae est animae separatae, est major omni poena quam corpus patitur.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod illa poena sit voluntaria. Quia illi qui sunt in purgatorio, rectum cor habent. Sed haec est rectitudo cordis, ut quis voluntatem suam voluntati divinae conformet, ut Ambrosius dicit (lib. 1 de vocat. Gentium, cap. 2). Ergo cum Deus velit eos puniri, ipsi illam poenam voluntarie sustinent.

2. Praeterea, omnis sapiens vult illud sine quo non potest pervenire ad finem intentum. Sed illi qui sunt in purgatorio, sciunt se non posse pervenire ad gloriam nisi prius puniantur. Ergo volunt puniri.

Sed contra, nullus petit (1) liberari a poena quam voluntarie sustinet. Sed illi qui sunt in purgatorio, petunt liberari, sicut patet per multa quae in dialogo (2) narratur. Ergo non sustinent illam poenam voluntarie.

QUAESTIUNCULA V.

Uterius. 1. Videtur quod animae in purgatorio per daemones puniantur. Quia, sicut infra, dist. 47, in fine, dicit Magister, illos habebunt tortores in poenis quos habuerunt incoctores in culpa. Sed daemones incitant ad culpam non solum mortalem, sed etiam venialem, quando aliquid non possunt. Ergo etiam in purgatorio ipsi animas pro peccatis venialibus torquebunt.

2. Praeterea, purgatio a peccatis competit iustus et in hac vita et post hanc vitam. Sed in hac vita purgantur per poenas a diabolo inflictas, sicut patet de Job. Ergo etiam post hanc vitam puniuntur a daemonebus purgandi.

Sed contra, injustum est ut qui de aliquo triumphavit, ei subiciatur post triumphum. Sed illi qui sunt in purgatorio, de daemonebus triumphaverunt sine peccato mortali decedentes. Ergo non subiciuntur eis puniendi per eos.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod ex illis quae supra determinata sunt, satis potest constare, purgatorium esse post hanc vitam. Si enim per contritionem deleta culpa non tollitur ex toto reatus poenae, nec etiam semper venialia dimissis mortalibus tolluntur; et iustitia Dei hoc exigit ut peccatum per poenam debitam ordinetur; oportet quod ille qui post contritionem

(1) Al. potest.

(2) Scilicet lib. 4 Dialogor. Gregorii, cap. 40, et 33 (Ex edit. P. Nicolai).

de peccato et absolutionem decedit ante satisfactionem debitam, post hanc vitam puniatur; et ideo illi qui purgatorium negant, contra divinam iustitiam loquuntur; et propter hoc erroneum est, et a fide alienum. Unde Gregorius Nyssenus post praedicta verba subiungit: *Hoc praedicimus, dogma veritatis servantes, et ita credimus; hoc etiam universalis Ecclesia tenet, pro defunctis exorans ut a peccatis solvantur*; quod non potest nisi de illis qui sunt in purgatorio intelligi. Ecclesiae autem auctoritati quicumque resistit, haeresis incurrit.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de labore operationis ad merendum et non merendum, et non de labore passionis ad purgandum.

Ad secundum dicendum, quod malum non habet causam perfectam, sed ex singularibus defectibus contingit; sed bonum ex una causa perfecta concurrit, ut Dionysius dicit (de div. Nom., cap. 4, part. 4); et ideo quilibet defectus impedit a perfectione boni; sed non quodlibet bonum impedit consummationem aliquam mali; quia nunquam est malum sine aliquo bono; et ideo peccatum veniale impedit habentem caritatem ne ad perfectum bonum deveniat, scilicet vitam aeternam, quamdiu purgatur; sed peccatum mortale non potest impediri per aliquod bonum ad iunctum, quo minus statim ad ultimum malorum perducat.

Ad tertium dicendum, quod ille qui in peccatum mortale incidit, omnia bona ante acta mortificat; et quae in peccato mortali existens facit, mortua sunt; quia ipse Deum offendens, omnia bona merentur amittere, quae a Deo habet. Unde ei qui in peccato mortali decedit, non manet aliquid praemium post hanc vitam, sicut manet aliquando poena ei qui in caritate decedit, quae non semper delet omne malum quod invenit, sed solum hoc quod est sibi contrarium.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod de loco purgatorii non invenitur aliquid expresse determinatum in Scriptura, nec rationes possunt ad hoc efficaces induci. Tamen probabiliter, et secundum quod consonat magis Sanctorum dictis, et revelationi factae multis, locus purgatorii est duplex. Unus secundum legem communem; et sic locus purgatorii est locus inferior inferno conjunctus, ita quod idem ignis sit qui damnatos cruciat in inferno, et qui justos in purgatorio purgat; quamvis damnati secundum quod sunt inferiores merito, et loco inferiores ordinandi sint. Alius est locus purgatorii secundum dispensationem; et sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur, vel ad vivorum instructionem, vel ad mortuorum subventionem, ut viventibus eorum poena innotescens, per suffragia Ecclesiae miigaretur. Quidam tamen dicunt, quod secundum legem communem locus purgatorii est ubi homo peccat; quod non videtur probabile, quia simul potest homo puniri pro peccatis quae in diversis locis commisit. Quidam vero dicunt quod puniuntur supra nos secundum legem communem; quia sunt medii inter nos et Deum quantum ad statum. Sed hoc nihil est; quia non puniuntur pro eo quod supra nos sunt, sed pro eo quod est infimum in eis, scilicet peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod ignis purgatorius est aeternus quantum ad substantiam, sed temporalis quantum ad effectum purgationis.

Ad secundum dicendum, quod poena inferni est ad affligendum; et ideo nominatur omnibus illis quae hic nos affligere consueverunt; sed poena purgatorii est principaliter ad purgandum reliquias peccati; et ideo sola poena ignis purgatorio attribuitur, quia ignis habet purgare et consumere.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit secundum dispensationem, et non secundum legem communem.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod in purgatorio erit duplex poena: una damni, in quantum scilicet retardantur a divina visione; alia sensus, secundum quod ab igne corporali puniuntur; et quantum ad utrumque poena purgatorii minima excedit maximam poenam huius vitae. Quanto enim aliquid magis desideratur, tanto ejus absentia est molestior. Et quia affectus quo desideratur summum bonum, post hanc vitam in animabus sanctis est intensissimus, quia non retardatur affectus mole corporis, et etiam quia terminus fruendi summo bono iam advenisset, nisi aliquid impediret; ideo de tardatione maxime dolent. Similiter etiam cum dolor non sit laesio, sed laesionis sensus; tanto aliquis magis dolet de aliquo laesivo, quanto magis est sensitivum; unde laesiones quae fiunt in locis maxime sensibilibus, sunt maximum dolorem causantes. Et quia totus sensus corporis est ab anima; ideo si in ipsam animam aliquid laesivum agat, de necessitate oportet quod maxime affligatur. Quod autem anima ab igne corporali patiatur, hoc ad praesens supponimus, quia de hoc infra, dist. 44, qu. 5, art. 5, quaestione 3, in corp., dicitur. Et ideo oportet quod poena purgatorii quantum ad poenam damni et sensus excedat omnem poenam istius vitae. Quidam autem assignant rationem ex hoc quod anima tota puniatur, non autem corpus. Sed hoc nihil est; quia sic poena damnatorum esset minor post resurrectionem quam ante; quod falsum est.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis anima sit minus passiva quam corpus, tamen est magis cognoscitiva passionis; et ubi est major passionis sensus, ibi est major dolor, etiam si sit minor passio.

Ad secundum dicendum, quod acerbitas illius poenae non est tantum ex quantitate peccati, quantum ex dispositione puniti; quia idem peccatum gravius puniatur ibi quam hic: sicut ille qui est melioris complexionis, magis puniatur eisdem plagis impositis quam alius; et tamen iudex utrique easdem plagas pro eisdem culpis inferens, iuste facit.

Et per hoc etiam patet solutio ad tertium. Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod aliquid dicitur voluntarium dupliciter. Uno modo voluntate absoluta; et sic nulla poena est voluntaria, quia ex hoc est ratio poenae, quod voluntati contrariatur. Alio modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditionata, sicut usus est voluntaria propter sanitatem consequendam; et sic aliqua poena potest esse voluntaria dupliciter. Uno modo, quia per poenam aliud bonum acquirimus; et sic ipsa voluntas assumit poenam aliquam, ut patet in satisfactione; vel etiam quia ille libenter eam accipit, et non vellet eam non esse, sicut accidit in martyrio. Alio modo, quia quamvis per poenam nullum bonum nobis accrescat, tamen sine poena ad bonum pervenire non possumus, sicut patet de morte naturali; et tunc voluntas non assumit poenam, et

Sed contra est quod dicitur in littera per verba Augustini.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur, quod iidem sint qui utraque superaedificant. Quia, secundum Augustinum, per aurum signatur Dei contemplatio; per argentum dilectio proximorum; per lapides pretiosos bona opera. Sed illi qui inordinatos affectus aliquos habent ad res temporales, qui dicuntur lignum, fenem et stipulam aedificare, contemplantur aliquando Deum, et diligunt proximum, et aliqua bona opera faciunt. Ergo iidem sunt qui aedificant utraque.

2. Praeterea, sicut in littera dicitur, illi aedificant aurum, argentum, et lapides pretiosos, qui cogitant quae Dei sunt, quomodo placeant Deo. Sed tales etiam aliqua venialia committunt, ut patet 1 Joan. 1, qui per lignum, fenem, et stipulam intelliguntur. Ergo iidem sunt qui utraque superaedificant.

Sed contra est quod Augustinus dicit, quod illi qui aedificant aurum, argentum, et lapides pretiosos, sunt securi; sed illi qui aedificant lignum, fenem et stipulam, non sunt securi. Ergo non sunt iidem qui utraque aedificant.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod venialia etiam mortali adjuncta sint lignum, fenem, et stipula, ut non puniantur etiam aeternaliter in damnatis, sed temporaliter. Quia secundum distantiam culparum debet esse distantia poenarum. Sed culpa mortalis in infinitum excedit venialem. Ergo et poena poenam. Sed hoc non potest esse secundum aequitatem, quia acerbitas utriusque poenae est finita. Ergo oportet quod hoc sit secundum durationem; quod non esset, si veniale aeternaliter puniretur.

2. Praeterea, non est personarum acceptio apud Deum, ut dicitur Rom. 2. Sed videretur esse, si pro eadem culpa unum plus et alium minus puniret. Cum ergo pro culpa veniali justus temporaliter puniatur, etiam damnatus non aeternaliter, sed temporaliter puniretur.

Sed contra, Matth. 5, 26: *Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*, id est minuta peccata. Sed ille qui in peccato mortali decedit, potest reddere. Ergo pro peccatis venialibus puniatur aeternaliter.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod venialia caritati adjuncta possunt per aliquam poenam consumi; et ideo convenienter secundum metaphoram signantur illa quae per ignem consumuntur; et quia quanto aliquod peccatum est gravius, tanto difficilius purgatur; in peccatis autem venialibus invenitur alterum altero gravius; ideo convenienter eorum diversitas signatur per diversitatem eorum quae facilius et tardius consumuntur ab igne. Et quia perfectio cujuslibet quantitatis ternario comprehenditur, propter principium, medium, et finem; ideo triplex differentia ponitur; quia quaedam sunt gravissima in genere venialium, et difficillime purgabilia; et haec per lignum signantur; quaedam minima, quae per stipulam; quaedam media, quae per fenem signantur.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut fundamentum transmittitur ad spiritualia ratione priori-

vellet ab ea liberari; sed eam supportat; et quantum ad hoc voluntaria dicitur; et sic poena purgatorii est voluntaria. Quidam autem dicunt, quod non est aliquo modo voluntaria, quia sunt ita absorpti poenis, quod nesciunt se per poenam purgari, sed putant se esse damnatos. Sed hoc est falsum; quia nisi scirent se liberandos, suffragia non peterent, quod frequenter faciunt.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

Solutio V. Ad quintam quaestionem dicendum, quod sicut post diem iudicii divina iustitia succendet ignem quo damnati in perpetuum puniuntur; ita etiam nunc sola iustitia divina cleeti post hanc vitam purgantur; non ministerio daemonum, quorum victores extiterunt; nec ministerio Angelorum, quia cives suos non tam vehementer affligerent. Sed tamen possibile est quod eos ad loca poenarum deducant, et etiam ipsi daemones, qui de poenis hominum laetantur, eas concomitantur, et assistant (1) purgandis, tum ut de eorum poenis satientur, tum ut in eorum exitu a corpore aliquid suum ibi reperiant. In hoc autem saeculo, quando adhuc locus pugnae est, puniuntur homines et a malis angelis, sicut ab hostibus, ut patet de Job; et a bonis, sicut patet de Jacob, cuius nervus femoris Angelo percussente emarcuit. Et hoc etiam expresse Dionysius dicit in 4 cap. de div. Nom., quod boni Angeli interdum puniunt.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS II.

Utrum lignum, fenem, et stipula, quae superaedificantur, sint peccata venialia.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod lignum, fenem, et stipula, quae superaedificantur dicuntur supra positum fundamentum, non sint peccata venialia. Quia supra id quod est summum, nihil potest aedificari. Sed fundamentum spiritualis aedificii, ut Glossa Augustini dicit, est in summo. Ergo non potest super ipsum aedificari.

2. Praeterea, aedificium per fundamentum sustentatur. Sed peccata venialia non sustentantur per fundamentum spirituale, quod est fides per dilectionem operans. Ergo lignum, fenem, et stipula, quae aedificantur, non sunt peccata venialia.

3. Praeterea, Isa. 3, super illud: *Vae qui conjugitis domum ad domum*, dicit Hieronymus: *Haeretici dogmata dogmatibus conjungunt; et qui super fundamentum aedificare debuerunt aurum, argentum, et lapides pretiosos, aedificant lignum, fenem et stipulam*. Sed haeretici dogmata falsa confingentes, non peccant venialiter. Ergo lignum, fenem et stipula non sunt peccata venialia.

4. Praeterea, secundum Ambrosium (Ambrosiastrium in 1 Corinth., cap. 5), apostolica doctrina est fundamentum; ille autem superaedificat qui veniens post Apostolos docet, sive malus sive bonus sit. Sed bene doceat post Apostolos aedificat aurum, argentum, et lapides pretiosos, in quibus doctrina praecleara signatur; mali autem lignum, fenem, et stipulam, in quibus vana et frivola doctrina est peccatum mortale. Ergo per lignum, fenem et stipulam, mortalia peccata intelliguntur, et non venialia.

(1) *Al. concomitantur, et assistant.*
S. Th. Opera omnia. V. 7.